

Noa Neomi Uzan voor haar optiekzaak
in het Israëlische stadje Sderot.

Wat doet dit met hun bedrijf en hun leven?

Ondernemers in het conflictgebied Israël-Palestina

Al sinds 7 oktober vorig jaar worden we elke dag overspoeld door nieuws over de oorlog tussen Israël's en Palestijnen. Voor de bevolking aan beide zijden is het leven sinds de escalatie van het conflict drastisch veranderd. Maar wat doet dit met de lokale ondernemers? Hoe houden zij het hoofd boven water? UNIZO trok naar het conflictgebied voor een aspect van dit verhaal dat zelden verteld wordt.

Tekst en foto's: Laurens Bervoets

Op minder dan een kilometer van de Gazastrook ligt het Israëlische stadje Sderot. De hoofdweg ernaartoe wordt geflankeerd door metershoge betonnen muren met prikkeldraad – de grens met Gaza. Sderot kreeg het op 7 oktober hard te verduren, net zoals de nabijgelegen kibboetsen. Hamas-strijders drongen de stad binnen en doodden tientallen inwoners. Pas een dag later kon het Israëlische leger de controle over Sderot terugwinnen. Maar daarmee is het gevaar nog niet geweken: tot vandaag wordt het gebied wekelijks bestookt met raketten vanuit Gaza. Een evacuatieplan is van kracht in de regio, al maandenlang wordt aangeraden de stad te ontvluchten. Sderot loopt leeg. Toch keert een deel van de inwoners met mondjesmaat terug na meer dan een half jaar oorlog. Zo ook Noa Neomi Uzan, ze is opticien en baat haar eigen winkel *I Optic* uit. Pal in het centrum van de stad.

“De inwoners hier, mijn resterende klanten, ze hebben me nodig”, zegt Noa. Daags na de start van de oorlog vluchtte ze samen met haar gezin het binnenland van Israël in. Vijf maanden lang stonden haar brillen stof te pakken, had Noa geen salaris en vreesde ze voor de toestand van haar winkel. Sinds enkele weken is ze terug in Sderot, haar geboortestad, en heropende ze haar levenswerk. “Ik verkoop al vier jaar noodzakelijke producten. Mensen moeten goed kunnen zien. Net daardoor kan ik mijn activiteiten hervatten.” Het centrale plein waar *I Optic* gelegen is, wordt langs de vier zijden omringd met kleine of middelgrote speciaalzaken. De brillenwinkel is de enige waarvan de ramen niet zijn dichtgetimmerd met houten planken, of waar rolluiken de etalage niet verbergen. De verlaten en vervallen façades lijken zo te zijn weggeplukt uit een horrorfilm, alleen is dit geen fictie.

Ondernemers in Sderot moeten noodgedwongen de handdoek in de ring gooien. Er is onvoldoende cliënteel in de stad. Zij die achterbleven, kopen alleen nog het hoognodige. “Dit is het overlevingsinstinct”, verduidelijkt Noa. “Enkel als je een oorlog meemaakt, kan je dit begrijpen.” Buurtbewoners vrezen voor grotere aanvallen of verdere escalaties en willen voldoende middelen achter de hand hebben om zichzelf in veiligheid te kunnen brengen. Sommigen deden dat al. “Bijna de helft van de uitbaters op dit plein zijn vertrokken en willen niet meer terugkeren.” Noa krijgt tranen in haar ogen als ze de winkels van haar collega's in zich opneemt. Haar blik stopt bij twee aaneengrenzende panden op de hoek. Met bevende stem gaat ze verder: “Deze winkels zijn gesloten omdat mijn mede-ondernemers werden vermoord op 7 oktober.” Een aantal van haar klanten onderging hetzelfde lot.

“Ik sta doodsangsten uit, maar klanten hebben me nodig”

Het kleinste kamertje

De dagindeling van Noa wordt volledig overhoop gehaald door de oorlog. Gisteren nog moest ze haar winkel enkele uren sluiten door een raketaanval. “Ik heb maar 15 seconden om de winkel af te sluiten en om mezelf in veiligheid te brengen”, demonstreert ze. Israël is opgedeeld in zones voor eventuele aanvallen, dat was al voor de gebeurtenissen van oktober. In elke zone heb je enkele seconden of minuten om naar een *schelter*, een schuilkelder, te lopen. Deze staan verspreid langs de wegen en in woongebieden. Met wat geluk heeft zelfs je gebouw een ondergrondse bunker. Maar de winkel van Noa valt niet onder die categorie. “Door onze ligging, de 15 seconden, heb ik onvoldoende tijd om me naar de dichtstbijzijnde schuilkelder te begeven. Dus sluit ik mezelf bij een luchtalarm op in het toilet.” Ook dat zijn orders van hogerop: bij gebrek aan een shelter moet je dekking zoeken in de meest centrale ruimte van het gebouw, bij voorkeur eentje zonder ramen. “Elke keer opnieuw sta ik dan doodsangsten uit. In het verleden zagen we dat zulke schuilplekken onvoldoende bescherming bieden. Ik bid dan tot onze *Iron Dome*.”

Israël investeerde met behulp van buitenlandse partners, zoals de Verenigde Staten, massaal in een luchtafweersysteem, *the Iron Dome*. Het wordt gezien als een van de meest geavanceerde in zijn soort. Ongeveer 85% van de raketten die worden afgevuurd op Israël worden zo uit de lucht geschoten, nog voor ze een doelwit raken. De overige 15% schiet meestal wel raak, sinds de oorlog meer en meer op burgerdoelwitten. “Afgelopen week lag Sderot verschillende

Noa Neomi Uzan runt een optiekzaak in het Israëlische Sderot: “Vergeet niet dat wij, de ondernemers, hier geen invloed op kunnen uitoefenen. Het enige wat wij willen, is overleven.”

keren onder vuur. Toen werkte het luchtalarm plots niet meer, we werden opgeschrikt door de knallen in de lucht.” Tot tien minuten na de laatste ontploffing, of bij meer geluk na de laatste sirene, moeten burgers dekking zoeken. Het neervallend puin vormt de eerste minuten nog een te groot risico. Noa staat dus continu onder spanning, niet wetende wat een werkdag zal brengen.

De klanten van Noa ervaren dezelfde angsten, en moeten daarbovenop nog extra geduld uitoefenen als ze een bril of lenzen aanschaffen. “Voor verschillende producten, zoals multifocale glazen, ben ik afhankelijk van buitenlandse leveringen. Maar die zijn nu onvoorspelbaar en laten lang op zich wachten.” Zo voert de staat Israël strenge controles uit op import en export, de invoerprocedures werden complexer. De interne veiligheid was nog nooit zo belangrijk. Al mag de invloed van buitenlandse handelspartners niet onderschat worden: die denken vandaag tweemaal na voor ze producten naar Israël versturen. De hardleerse aanpak van de Israëlische regering en de troepen in Gaza zorgt internationaal voor verontwaardiging. De kritiek op het land

groeit. “Ik begrijp die stemmen enigszins”, zucht Noa. “Maar vergeet niet dat wij, de ondernemers, hier geen invloed op kunnen uitoefenen. Het enige wat wij willen, is overleven. Net zoals de Palestijnse burgers.” Gelukkig krijgt Noa veel begrip van haar klanten, iedereen zit tenslotte in hetzelfde schuitje: oorlog.

Gaza-taks

Toch blijft er een bepaalde ondernemingszin aanwezig in conflictgebied, weliswaar op een lager pitje. Volgens Noa houden lokale ondernemers de community draaiende. “Mochten wij allemaal vertrekken, dan valt het dagelijkse leven hier pas echt stil.” Ook de Israëlische overheid is die mening toegedaan. Ze doet er alles aan om de enkelingen die overblijven in het epicentrum van het conflict te ondersteunen. Al is de vraag of de regeling die we omdopen tot de zelfverklaarde *Gaza-taks* wel de oplossing is. “Hoe dichter jouw onderneming bij de Gazastrook gelegen is, hoe minder belastingen je betaalt”, legt Noa uit. “Zo wil men ondernemers aantrekken in de gebieden die minder aantrekkelijk zijn.” De personenbelasting in Israël hanteert eenzelfde systeem. “Omdat Sderot de dichts

gelegen stad is ten opzichte van Gaza, betaal ik dus geen belastingen. Dat klinkt misschien fout, maar het helpt me momenteel wel om de zaak draaiende te houden.”

Noa benadrukt dat zulke maatregelen maar een kleine pleister op de wonde zijn. “Het is vooral de connectie die ik heb met Sderot. Deze plek en haar inwoners... Hier voel ik me echt thuis.” Net dat is volgens Noa een groot probleem voor vele Joden: de angst voor antisemitisme beperkt de plaatsen waar ze zichzelf durven zijn. “Hier in Sderot kan dat wel, ondanks de aanhoudende dreiging van het conflict.” Ook haar passie voor het ondernemen en de liefde voor haar klanten laten haar volharden om te blijven. Al weet ze niet of dat voldoende zal zijn voor de toekomst. Alles hangt af van hoe lang de situatie nog aansleept, en eventuele verdere escalaties. “Mijn brillenwinkel is zoals een kind. Maar ik heb ook twee echte kinderen, van vlees en bloed. Hun welzijn zal steeds primeren. Mijn kinderen kan ik maar één keer beschermen. Een zaak heropbouwen, desnoods op een andere plek, dat kan ik ontelbare keren herhalen.”

“Je bent hier geraakt! Hoe, in gods naam?”

Naast de Gazastrook aan de Middellandse Zee, bestaat Palestina ook uit de Westelijke Jordaanoever. Het gebied ligt ten oosten van Israël, met Jordanië als enige resterende buurland. De toegang tot Gaza wordt iedereen, inclusief journalisten en hulpverleners, quasi onmogelijk gemaakt. De Westoever is nog wel toegankelijk, sinds oktober 2023 met moeite. Hoewel de Westelijke Jordaanoever onder gezag van de Palestijnse Autoriteit zou moeten staan, worden de grenzen en *checkpoints* in het

land bemand door Israëlische militairen en grenswachters. Zij bepalen wie het gebied in- of uitkomt. De meest gekende grensovergangen zijn die van Bethlehem en Oost-Jeruzalem, beiden gelegen op Palestijns grondgebied. Die van Oost-Jeruzalem gebruik je om te reizen naar Ramallah, de de facto-hoofdstad van Palestina. Daar heeft Ali Motan zijn eigen Palestijnse souvenirwinkel *Brother Stores*.

Ali is verwonderd: “Je bent hier geraakt! Hoe, in godsnaam?” Ramallah ligt op slechts 20 kilometer van Jeruzalem. Toch mag je al gauw drie uur rekenen voor de trip. Een auto huren wordt afgeraden, door de Israëlische nummerplaat ben je een potentieel doelwit voor aanvallen. Blijft nog over: het openbaar vervoer, een onbetrouwbare optie. De bussen worden aan de grens onderworpen aan strenge controles.

Palestijnen dienen uit te stappen aan de grens en hun weg te voet te vervolgen tussen de smalle met ijzeren hekken afgebakende gangen. Om te kunnen spreken met Ali moeten we die laatste optie nemen, zonder begeleiding, door de huidige situatie. “Dit betekent heel veel voor me, dat je dit doorstaat om mij te ontmoeten”, glimlacht hij.

“Ik heb een winkel met toeristen als doelpubliek”, toont Ali trots. Maar het aantal toeristen in Palestina slinkt al jaren, met als dieptepunt de huidige oorlog. De moeilijke tocht en de gespannen situatie schrikken reizigers af. “Jij bent de eerste niet-Palestijn die ik in maanden mag ontvangen.” Meteen wordt de naburige ondernemster Saja opgetrommeld om dit uitzonderlijke tafereel te aanschouwen. Maar het lachen vergaat Ali snel als we over zijn ondernemersmogelijkheden praten. “Help ons, dit is geen leven meer. De situatie was nooit optimaal. Maar sinds kort zie ik geen uitweg meer.” Hij begeleidt het gezelschap naar achteren uit het zicht van eventuele pottenkijkers. “Ik wil zo weinig mogelijk aandacht trekken, we zijn bang voor de mogelijke gevolgen.”

Verboden producten

Sinds de opflakking van het conflict treden Israëlische ordediensten hardhandig op binnen Palestina. Onaangekondigde huiszoeken en gewelddadige arrestaties, meestal 's nachts. Elke mogelijke link met Hamas, die ook op de Westelijke Jordaanoever aanwezig zou zijn, vormt voor Israël een reden om in te grijpen. Al worden bij sommige acties internationaal vraagtekens geplaatst. Een interview met kritiek op het systeem kan bijvoorbeeld leiden tot een gevangenisstraf. “We worden gecontroleerd als nooit tevoren. Vroeger was dit ook al zo, maar de proporties die het vandaag aanneemt... Het is ongezien!” Zakendoen is volgens Ali dan ook onmogelijk. “Er is geen handel op dit moment. Zeker niet met de buitenwereld, maar ook binnen onze stad is alles stilgevalen.” Veel Palestijnen staken dagelijks de grens over om te werken op Israëlisch grondgebied, sinds de oorlog wordt dit nog maar uitzonderlijk toegelaten. “We zijn dus afhankelijk van familieleden die het land ooit konden ontvluchten, zij sturen ons geld op”, verduidelijkt Ali.

Wie toch niet-essentiële aankopen kan doen, de gegoede Palestijnen of de enkele toerist, kan niet zomaar elk product in *Brother Stores* vinden. Er geldt een beperking, opgelegd door Israël, op de goederen die verkocht mogen worden. “Bijna alles wat de Palestijnse vlag bevat, denk aan magneten of sleutelhangers, mag ik niet verkopen”, zucht Ali. “Een groot deel van de typische souvenirs zal je dus niet in de Palestijnse-variant vinden”, voegt Saja toe. Indien verkopers in Ramallah ze toch aanbieden, worden de goederen in beslag genomen. Daarbovenop volgt een boete, die bedragen schoten de hoogte in door de oorlog. Ali wordt emotioneel als hij het tafereel uitlegt. “Het doet echt pijn om zulke producten gewoon vernietigd te zien worden. Het zijn niet alleen souvenirs, het bevat ook onze identiteit.” En die identiteit, die Palestijnse ondernemers met de wereld willen delen, wordt ook geminimaliseerd buiten de grenzen van Palestina om.

Ali Motan runt een souvenirwinkel in het Palestijnse Ramallah: "Bijna alles wat de Palestijnse vlag bevat, denk aan magneten of sleutelhangers, mag ik niet verkopen. Terwijl dat onze identiteit is."

Onderhands

"We kunnen maar weinig zaken exporteren", zegt Saja. Ali beaamt dat: "Als we toch iets naar het buitenland versturen, kost het ons fortuinen. Zelfs als het naar landen is die niets met de oorlog te maken hebben, bijvoorbeeld Turkije of China." De exportkosten vanuit Palestina waren altijd al hoger dan elders, sinds 7 oktober steeg die prijs aanzienlijk. "De pakketten uit Palestina worden extra gecontroleerd, we kunnen soms niet natrekken of het product wel degelijk aankomt op de bestemming." Ook de invoer van goederen en grondstoffen vermindert, omwille van net dezelfde redenen: extra kosten en controles. Dit maakt het voor Palestijnse ondernemers minder aantrekkelijk. "Gelukkig hebben we elkaar nog", zegt Ali. "En er gebeurt ook veel stiekem.

Wat wil je dan? Wij moeten ook overleven." Ondertussen tovert hij een sleutelhanger met Palestijnse vlag uit zijn achterzak. "Hier, neem aan. Verstop het goed. Insjallah."

Ramallah valt, net zoals een deel van de Westoever, onder gezag van de Palestijnse Autoriteit. Dat werd vastgelegd in de Oslo-akkoorden van 1993. Het bestuur opereert zoals andere overheden, en int dus ook belastingen bij ondernemingen. "In Palestina werken we met een soort van 50-50-regeling. 50% van onze inkomsten zetten we opzij om onder andere aan belastingen uit te geven." Een vergelijkbaar systeem als het Belgische, zo blijkt. "Alleen kan de Israëlische overheid ook nog extra taksen innen", herneemt Ali. "Dit ongestructureerd en op lukrake tijdstippen. We weten nooit wanneer

en hoeveel we moeten ophoesten aan de bezetter." In Palestina wordt vaak verwezen naar de staat Israël als bezetter, omdat het de Palestijnse Autoriteit ondermijnt op eigen grondgebied. Net om die reden wilden of konden verschillende Palestijnse ondernemers hun verhaal niet delen.

Ali koos er wel voor om vrijuit te spreken: "Omdat ik een trotse Palestijn en een trotse ondernemer ben." Saja knikt instemmend. "Hoewel ik momenteel geen andere optie heb dan mijn winkel uit te baten, blijf ik het met de volle goesting doen." Ali mag net zoals het merendeel van de Palestijnen het gebied niet verlaten, hij heeft zelfs geen paspoort. Orders van het Israëlische bestuur. "Ik hoop vooral ooit vrij te kunnen leven en ondernemen", drukt hij zijn wens uit.

“Wij worden onderworpen aan ongeziene controles”

De beperkingen eisen zichtbaar hun tol. “Het enige wat iedereen aan beide kanten wil is vrede en vrijheid. Laten we daar, samen met de internationale gemeenschap, op inzetten. We hebben het tenslotte over mensenlevens. Dat primeert op dit moment, niet mijn winkel.” Of hij ooit nog hordes aan toeristen mag verwachten, weet hij niet. “Ze blijven altijd welkom, al ontvang ik ze liever in een veilig en stabiel land.” Dan doet Saja teken: tijd om te vertrekken. Door een incident, een aanslag op een checkpoint, dreigen alle grensovergangen te sluiten. “Het laatste wat we willen is dat je vastzit op deze plek, dat wensen we momenteel niemand toe.”

UNIZO Internationaal over zaken doen met het gebied

De gebeurtenissen in Israël en Palestina roepen veel vragen op bij ondernemers. Wij bundelen de meest gestelde vragen en leggen ze voor aan Ravil Zhumayev van UNIZO Internationaal.

Kan of mag ik nog handeldrijven met Israël?

“Handel met Israël is nog steeds mogelijk, al werd deze tijdens een plenaire vergadering in vraag gesteld. De Vlaamse Regering werd gevraagd om een boycot te steunen. Minister-president Jan Jambon verklaarde dat Vlaanderen al geruime tijd een zeer restrictief exportbeleid ten aanzien van Israël voert. Binnen dit strenge kader is de in- en uitvoer nog mogelijk.”

Is handel met Palestina nog mogelijk?

“De impact op de import uit en export naar Palestina is duidelijk verminderd de afgelopen maanden. Toch blijft de handelsrelatie met het gebied ongewijzigd. Vanuit België zijn er geen specifieke beperkingen of restricties van kracht, op het gebied van handel blijft de situatie onveranderd in vergelijking met de periode voor 7 oktober. Ons land heeft, net zoals andere overheden, financiële steun toegezegd en diverse vormen van extra hulp aangeboden. Ook op het vlak van internationale handel.”

Hoe weet ik welk standpunt ik moet innemen?

“Verschillende grote ketens zoals Lidl en Delhaize hebben meegedeeld de neutraliteit na te streven. Volgens hen horen politieke standpunten niet thuis binnen het aanbieden en verkopen van producten. Anderzijds importeert een deel van de bedrijven, zoals Colruyt, geen producten uit de Israëlische kolonies in bezette Palestijnse gebieden op de Westelijke Jordaanoever. Deze nederzettingen worden door de Verenigde Naties als illegaal beschouwd. Informeer jezelf en jouw medewerkers via de juiste kanalen, zoals officiële media of de website van de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken. Als je een standpunt wil innemen, wat niet hoeft, kan je deze eventueel intern en extern verduidelijken via de eigen communicatiekanalen, zoals officiële media of de websites van FOD Buitenlandse Zaken en Flanders Investment and Trade.”

www.unizo.be/internationaal